

THE IMPORTANCE OF FORMATION OF UNIVERSAL EDUCATIONAL MOVEMENTS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Fayziyev Mirzaali Asfandiyorovich

1Samarkand State University, Associate Professor of Pedagogy, Candidate of Pedagogical Sciences,

Shodiyorova Umida Shodiyor qizi²

2Samarkand State University, 1st year master's degree

Annotation

The article is devoted to the issue of improving the learning efficiency of primary school students. The importance of forming universal learning movements in primary school students to increase learning effectiveness has been highlighted.

Keywords: School, primary education, teacher, primary school students, universal education movements, primary school students

Zamonaviy jamiyat moslashuvchan, harakatchan, osongina o'qitiladigan, mustaqil faoliyatga tayyor, hayoti davomida qayta-qayta malaka oshirishga qodir maktab bitiruvchisini talab etadi. Shu sababli ta'lim sohasidagi davlat siyosati maktab bitiruvchilariga yangi talablarni qo'yadi. Jamiyatga o'z harakatlarini boshqarishga qodir bo'lgan, tanlangan vaziyatda mustaqil ravishda mas'uliyatli qarorlarni qabul qilishga tayyor bo'lgan, ushbu qarorlar oqibatlarini uchun mumkin bo'lgan variantlarni saralab oladigan, tashabbuskor, mustaqil, hamkorlik qilishga qodir bo'lgan o'qimishli shaxslar kerak.

Ta'limning zamonaviy vazifalari shaxsni rivojlantirishga, o'quvchilarda o'zlarining keyingi hayotlarida doimiy ravishda o'z-o'zini tarbiyalashga, o'zgarishlarga moslashuvchan munosabatda bo'lishga, yangi faoliyat turlarini o'zlashtirishga va natijada muvaffaqiyatga erishishga imkon beradigan bunday fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan [4].

Davlat ta'lim standarti tomonidan e'lon qilingan zamonaviy ta'limning eng muhim vazifalaridan biri – bu maktab o'quvchilariga o'rganish, o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatini beradigan universal ta'lim faoliyatini shakllantirish va rivojlantirishdir.

Boshlang'ich ta'lim maktab o'quvchilarining ta'lim faoliyati uchun asos yaratadi. Maktab standartga muvofiq bolalarni o'quv faoliyatini boshqarishning samarali vositalarini o'zlashtirishga o'rgatish, ularga quyidagilarni o'rganishga yordam berish uchun mo'ljallangan:

- O'qituvchi yordamida ta'lim maqsadlarini va ularga erishish uchun vazifalarni belgilash;
- Muammolarni hal qilish usullarini amalda qo'llash;
- Kognitiv (lotincha "cognize" – bilmoq, anglamoq, tushunmoq va fikrlamoq yoki "cognition" – bilish, tushinish [2]) faollik va tashabbuskorlikni ko'rsatish;
- O'qituvchi tomonidan ajratilgan harakatlar ko'rsatmalariga muvofiq o'quv materialini o'zlashtirishda mustaqil ravishda harakat qilish;
- Faoliyatni amalga oshirish jarayonida va harakatni bajarish natijasida nazoratni amalga oshirish, uni amalga oshirish paytida ham, harakat oxirida ham kerakli tuzatishlarni kiritish.

Rossiyalik olimlardan N.A.Menchinskayaning ta'kidlashicha, pedagogik tadqiqotlar natijalari maktabda o'qitish amaliyotida bilimlarning yangi shakllanishi ko'nikmalarni shakllantirishga qaraganda tezroq davom etishini ko'rsatmoqda. O'qituvchilar o'quv faoliyatini boshqarishning o'qitish uslublariga ahamiyat bermaydilar, natijada nazariy bilimlarga ega bo'lgan talabalar ularni standart ta'lim vazifasi doirasidan tashqarida qo'llashda qiynaladilar. Umumjahon ta'lim harakatlarini shakllantirish muammosi nafaqat bilimlarni ta'lim faoliyatida umuminsoniy qo'llash

muammosi sifatida, balki rivojlanishning ushbu bosqichida o`quv qobiliyatini oshirishga qaratilgan hayotiy fazilatlar va xususiyatlarni shakllantirish sifatida ham dolzarblashadi.

So`nggi paytlarda o`qituvchilar va psixologlarning universal ta`lim harakatlarini rivojlantirishga alohida e`tibor qaratilmoqda. Universal ta`lim harakatlarini shakllantirish asosiy ta`lim vazifasi sifatida qaraladi.

"Universal ta`lim harakatlari" tushunchasi zamonaviy ta`lim paradigmasi sharoitida o`quv faoliyatining asosiy tarkibiy qismidir. Ushbu holat, bir tomondan, pedagogik ilmiy bilimlarda "universal ta`lim harakatlari" tushunchasini tushunish muammosi bilan, boshqa tomondan, umumjahon ta`lim harakatlarini sub`ektiv sifatida shakllantirishda samarali pedagogik omillarni aniqlash muammosi bilan bog`liq insonga xos xususiyat. Binobarin, umuminsoniy ta`lim harakatlarining tarkibiy qismlarini o`rganish, shuningdek ularni rivojlantirish mezonlarini ajratib ko`rsatish va o`lchov vositalaridan foydalangan holda umuminsoniy ta`lim harakatlarining shakllanish darajasini baholash zaruriyati tug`iladi [1].

O.A.Karabanova, A.G.Asmolov, G.V.Burmenskayalar universal ta`lim harakatlarini shakllantirish samaradorligini sinovdan o`tkazishning asosiy mezonlarini aniqladilar, M.R.Bityanova, E.V.Buneeva, A.A.Vaxrushev, A.G.Asmolov, T.V.Beglova, L.G.Petersonlar universal ta`lim harakatlarini diagnostikasi uchun metasubject testlarini ishlab chiqdilar, umumta`limiy harakatlarning ta`lim faoliyatidagi o`rni va roli aniqlandi, A.G.Asmolov, O.A.Karabanovalar tomonidan mashg`ulotning barcha bosqichlarida universal ta`lim harakatlarini rivojlantirish uchun psixologik talablar sanab o`tilgan va asoslangan.

Mazkur maqolada boshlang`ich maktabda umumta`lim harakatlarini shakllantirish texnologiyasini ishlab chiqish muammosi qo`yilgan.

Boshlang`ich sinf o`quvchilarida universal ta`lim harakatlarini samarali shakllantirish mumkin, agar:

- Kichik maktab o`quvchilarining umuminsoniy tarbiyaviy harakatlari shakllanishini ta`minlaydigan asosiy kompetentlik sifatida o`zini o`zi rivojlantirish qobiliyatining integral xarakteristikasi sifatida ochib berilsa;
- Umumjahon ta`lim harakatlarini shakllantirishda o`qituvchi va maktab o`quvchilarining o`zaro aloqalari texnologiyasining modeli ishlab chiqilsa;
- Boshqaruvning turli darajalarida universal harakatlar shakllanishining muqobil variantlarini sifatli va miqdoriy tahlil qilib, yosh o`quvchilarning universal ta`lim harakatlarini shakllantirish texnologiyasini amalga oshirish ssenariylari yaratilsa;
- Kichik maktab yoshidagi o`quvchilar uchun universal ta`lim harakatlarini shakllantirish texnologiyasining samaradorligi mezonlari va ko`rsatkichlarini aniqlansa;
- O`qituvchining kichik o`quvchilarning universal ta`lim harakatlarini shakllantirish texnologiyasini amalga oshirishga tayyorligining motivatsion, mazmunli, texnologik va reflektiv tarkibiy qismlari tuzilsa.

Yildan yilga yangi texnologiyalar, ma`lumotlarning ko`payib va o`siz borishi har bir shaxsdan ushbu ma`lumot dunyosida harakat qilish imkoniyatini talab qiladi - ma`lumotlarni to`plash, qayta ishlash, tanqidiy baholash, saqlash va undan foydalanish. Texnologik taraqqiyotni tezlashtiradigan vaqt tez o`zgaruvchan jamiyatda yashash zarurligiga olib kelmoqda. Shu sababli, maktab o`quvchilarini turli xil o`zgarishlarga tayyorlashi, ulardagi harakatchanlik va faollikni, konstruktiv fikrlash qobiliyatini rivojlantirishi kerak [3].

Ta`lim tizimida shaxsiy rivojlanish umumiy ta`lim qobiliyatlari va qobiliyatlaridan farqli o`laroq, insonning o`ziga xos vazifasi bo`lgan universal ta`lim harakatlarini shakllantirish orqali

ta'minlanadi. Umumjahon tarbiyaviy harakatlar nafaqat sub'ektdan tashqari, meta-mavzudan iborat, balki, avvalo, qadr-qimmatga asoslangan bo'lib, bu o'quvchiga nafaqat ta'lim jarayonida, balki har qanday hayotiy vaziyatda ham osonlikcha harakat qilish imkoniyatini beradi. Umumjahon o'quv faoliyati – bu o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatining integral xarakteristikasi, qadriyatlar asosida "o'rganish qobiliyatlari"ni shakllantirishni ta'minlaydigan asosiy kompetentsiyadir [1]. Kichik maktab o'quvchilarining universal ta'lim harakatlarini shakllantirish texnologiyasini amalga oshirishning umumlashtirilgan ssenariylarini ishlab chiqish boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishni samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Котлярова Т.С. Педагогическое управление формированием универсальных учебных действий младших школьников. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. Омск, 2016. -24 с.
2. Alimov B.S. Замонавий медиа муҳитда мамлакат имижининг когнитив аспектлари. <http://beruniyalimov.uz/archives/511>
3. Shadiev, R., Shadiev, N., Fayziev, M., Halubitskaya, Y. Improving Student Learning Satisfaction in Lectures in English as a Medium of Instruction with Speech-Enabled Language Translation Application. Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics), 2020, 12555 LNCS, str. 576–581. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63885-6_62
4. Fayziyev M.A. Dasturlash tilining «Operatorlar» bo'limini kompyuter imitatsion modeli asosida o'qitish metodikasi. "Fan, ta'lim va amaliyot integrasiyasi" ilmiy-metodik jurnali (ISSN: 2181-1776). Published 2020-12-30 <http://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/11>